

Handläggare:
Mikael Lundkvist

Datum:
2019-11-19

Diarienummer:
RÄN-2018-0141

Räddningsnämnden

Lokalförsörjningsplan räddningsnämnden

Förslag till beslut

Räddningsnämnden föreslås besluta

att anta reviderad lokalförsörjningsplan enligt bifogat förslag

Sammanfattning

De väsentligaste revideringarna:

Brandstationerna ska vara anpassade till återuppbyggnaden av det civila försvaret och ska kunna fungera under höjd beredskap och krig. (Sida 12)

Likvärdiga förutsättningar för kvinnor och män är en självklarhet och ska prioriteras. (Sida 13)

Bilagor

Lokalförsörjningsplan räddningsnämnden.

Delges

Tierps kommun

Uppsala kommun

Östhammars kommun

Elisabeth Samuelsson
Brandchef

RÄDDNINGSNÄMNDEN

Akt:
Dnr:

RÄN-2018-0141

Datum 2019-12-04

Lokalförsörjningsplan räddningsnämnden 2020

Lokalförsörjningsplan räddningsnämnden 2020	1
Inledning	2
Behovsanalys	2
Framtida behov	2
Sammanfattning lokalbehov	4
Kostnadsutveckling	4
Bilaga 1; Befolknings-, infrastruktur- och bostadsutveckling	5
Bilaga 2; Lokalresurser	6
Bilaga 3; Karta över brandstationernas placering	7
Bilaga 4; Avtalslängd och status	8
Bilaga 5; Större pågående lokalförändringar	9
Bilaga 6; Processbeskrivning, förändringar i lokalbeståndet	10
Bilaga 7; Lokalernas standard	11
Bilaga 8; Generella inriktningar för utformning av lokaler	12

VI SAMVERKAR I EN GEMENSAM RÄDDNINGSNÄMND

Postadress: Uppsala kommun, Räddningsnämnden • 753 75 Uppsala
 Telefon: 018-727 00 00 (växel) • Fax: 018-727 30 19
 E-post: raddningsnamnden@ uppsala.se
 www. uppsala.se

Inledning

Räddningsnämnden är en gemensam nämnd för Tierp, Uppsala och Östhammars kommuner, där Uppsala kommun är värdkommun. Räddningsnämnden styrs av alla tre kommuner främst genom ett avtal mellan kommunerna, ett reglemente och ett handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst enligt lagen om skydd mot olyckor.

Kommunstyrelserna i alla tre kommuner har en uppsyningsplikt över den gemensamma nämnden och hela rättsfiguren kan karaktäriseras som en hybrid, invävd i alla tre kommuner med en stark karaktär av egenregiverksamhet.

Nämndens verksamhet omfattar olycksförebyggande verksamhet, tillsyn, information och rådgivning, rengöring och brandskyddskontroll, räddningsinsatser och olycksutredning enligt lagen om skydd mot olyckor. Nämndens verksamhet omfattar också tillståndsgivning och tillsyn enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor. Nämnden ska stödja andra nämnder i alla tre kommuner inom sitt kompetensområde.

Lokalförsörjningsplanen är ett verktyg för nämnden att planera det långsiktiga behovet av lokaler. Planeringsperioden omfattar åren 2020-2030. Planen bör revideras årligen för att dokumentet ska kunna vara ett pålitligt underlag i planeringsprocessen.

Behovsanalys

Målet med denna analys är att beskriva det prognostiserade behovet av brandstationer och andra lokaler och dess utformning.

Underlag för bedömning

Analysen grundar sig på Handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst 2020¹ samt den riskanalys² som ligger till grund för programmet. Kompletterade bedömningar har gjorts angående utvecklingen av den fysiska arbetsmiljön samt förutsättningarna för en jämställd och likvärdig arbetsplats.

Framtida behov

Utryckningsverksamhet

Viss utökning av utryckningsstyrkan kommer att göras i närtid. Förändringarna påverkar dock inte lokalbehovet. Omdisponering och optimering av tekniska resurser som fordon och utrustning sker kontinuerligt.

Dagens lokalresurser avseende placering och storlek motsvarar behovet utifrån gällande handlingsprogram för räddningstjänst. Vissa lokaler behöver dock renoveras eller ersättas med nya lokaler inom 1-4 år, se tabell "Avtalslängd och status".

Osäkerhetsfaktorer

Vid större byggnadsprojekt och infrastrukturprojekt som södra staden i Uppsala och vid förändring i lagar och förordningar kan behovet av lokalresurser förändras.

¹ Tierp, Uppsala och Östhammars kommuners handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst för 2020 enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

² Riskanalys underlag för handlingsprogram 2020

Kontor och administrativa lokaler

Nästan all personal vid brandförsvaret arbetar i operativ verksamhet på något sätt. De flesta har någon form av jour eller beredskapstjänst antingen under hela arbetstiden eller en viss del arbetstiden. Kontorslokalerna behöver därför vara belägna vid brandstationerna för att möjliggöra denna operativa roll som kräver omedelbar tillgång till materiel och fordon. Det totala behovet av kontorsplatser är cirka 70 och behovet bedöms inte förändras inom de närmaste åren.

Lager och förråd

Brandförsvaret har behov av lager och förråd för materiel främst för den utryckande verksamheten såsom kläder, andningsutrustning, brandslang och övrigt brandmateriel. Lokalerna behöver till största del vara belägna vid brandstationerna för snabb tillgänglighet och underhåll av materielen. Behovet av lager och förråd är idag tillgodosett genom de lokaler nämnden hyr.

Förutsättningar för övningsverksamhet

Det årliga behovet för personal som tjänstgör som rökdykare regleras i Arbetsmiljöverkets föreskrift *AFS 2007:7 Rök och kemykning*. I föreskriften styrs antalet övningstillfällen till minst 4 gånger per år/person. 2 av dessa tillfällen måste vara med värmetillsats, vilket innebär riktig brand eller motsvarande. Uppsala brandförsvaret har ca 280 medarbetare som tjänstgör som rökdykare vilket medför ungefär 300 övningstillfällen per år vid Viktoria.

Annan övning styrs av bland annat av andra föreskrifter från Arbetsmiljöverket, t ex AFS 2012:1 Användning av motorkedjesågar och röjsågar men också av den förmåga som beslutats i Handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst 2020.

Övningsområde Viktoria

Brandförsvaret utbildar återkommande all rökdykande insatspersonal på övningsfältet Viktoria. Övningsfältets framtid avgörs delvis av omkringliggande bebyggelse och på vilket sätt vi påverkar omgivningen och miljön. Övningsfältets placering idag bedöms vara idealisk för brandförsvaret och merparten av den aktivitet som pågår där. Dels är tillgängligheten till brandförsvarets externutbildningar god, och ett övningsfält i anslutning till en brandstation ger flera mervärden och en möjlighet att öva under beredskap med minimal beredskapspåverkan, vilket är en förutsättning för den omfattning som är nödvändig.

En anpassning av övningsverksamheten för en minskad påverkan på miljö och bebyggelse runt Viktoria pågår, men behöver på sikt ökas ytterligare. Det finns behov av fortsatt utveckling av området för att tillgodose behovet av utbildningar i syfte att bibehålla lagstadgad kompetens samt för att öva nya insatsmetoder och ny teknik.

Under senare år har utvecklingen på övningsfält runt om i världen gått mot en kombination av gasoltdrivna brandövningshus, och hus där brandmän kan öva mot en riktig brand. Av många räddningstjänster bedöms detta som nödvändigt för att förbereda personalen på ett realistiskt sätt. Dessa övningshus har efterförbränning av brandgaserna vilket ger minimal miljöpåverkan samt möjlighet att placera anläggningar i närheten av annan verksamhet eller till och med inne i bostadsområden. Övningsfältet på Viktoria bör på sikt utrustas med motsvarande anläggningar, kostnaden för en övergång till sådana anläggningar bedöms till mellan 20 och 30 miljoner kronor.

Övningsområden vid andra stationer

Ett ökat behov av övningsplatser ses. Mindre kompletterande anläggning på annan plats behövs för att underlätta för beredskapsanställd personal att öva närmare sin arbetsplats och för att undvika långa resor till och från Viktoria. En övningsplats i anslutning till Tierps nya brandstation är färdigställd och ska utrustas med lämpliga övningsanläggningar. Det ska även utredas om Östhammars brandstation kan utrustas med mindre övningsanläggningar.

Räddningscentral

Räddningsnämnden hyr även en räddningscentral (RC90). En del av räddningscentralen hyrs ut till SOS-Alarm AB. Behovet bedöms inte förändras under perioden.

Museum

Brandförsvaret hyr en brandstation i Gamla Uppsala för museiverksamhet. Brandstation kan besökas av allmänheten efter önskemål och det hålls öppet hus vid vissa tillfällen för allmänheten. Vid diverse andra arrangemang på andra platser deltar brandförsvaret med veteranfordon som är placerade i brandstationen. Verksamheten sköts främst av föreningen Röde Hanen, en kamratförening för anställda och före detta anställda vid brandförsvaret.

Sammanfattning lokalbehov

Behovet av lokaler för utryckningsverksamhet, kontor och administrativa lokaler, lager och förråd, räddningscentral samt museiverksamhet bedöms oförändrat under perioden.

Behovet av antalet övningsplatser bedöms öka.

Behovet av utveckling av befintlig övningsplats, Viktoria, bedöms nödvändigt under perioden.

Kostnadsutveckling

Hyreskostnaderna beräknas öka på grund av behovet att ersätta äldre brandstationer med nybyggnationer och behovet av omfattande renoveringar. Anpassning till mer miljövänliga övningsanordningar och till mer jämställda lokaler medför också kostnadsökningar.

Lokalhyreskostnaden 2020 bedöms till 34,5 miljoner kronor vilket motsvarar 15 procent av nämndens totala budget.

Bilaga 1; Befolknings-, infrastruktur- och bostadsutveckling

Varje mandatperiod antar kommunerna ett nytt handlingsprogram för räddningstjänst och förebyggande verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor. Handlingsprogrammet föregås av en riskanalys som tar hänsyn till befolknings-, infrastruktur- och bostadsutvecklingen i alla tre kommuner. Handlingsprogrammet tar även hänsyn till andra faktorer såsom förändrad lagstiftning, klimatförändringar, allmänna hotläget i samhället för att bedöma risker och dimensionera räddningstjänsten. Handlingsprogrammet som beskriver vilken kapacitet räddningstjänsten ska ha är sedan styrande för detta dokument.

Bilaga 2; Lokalresurser

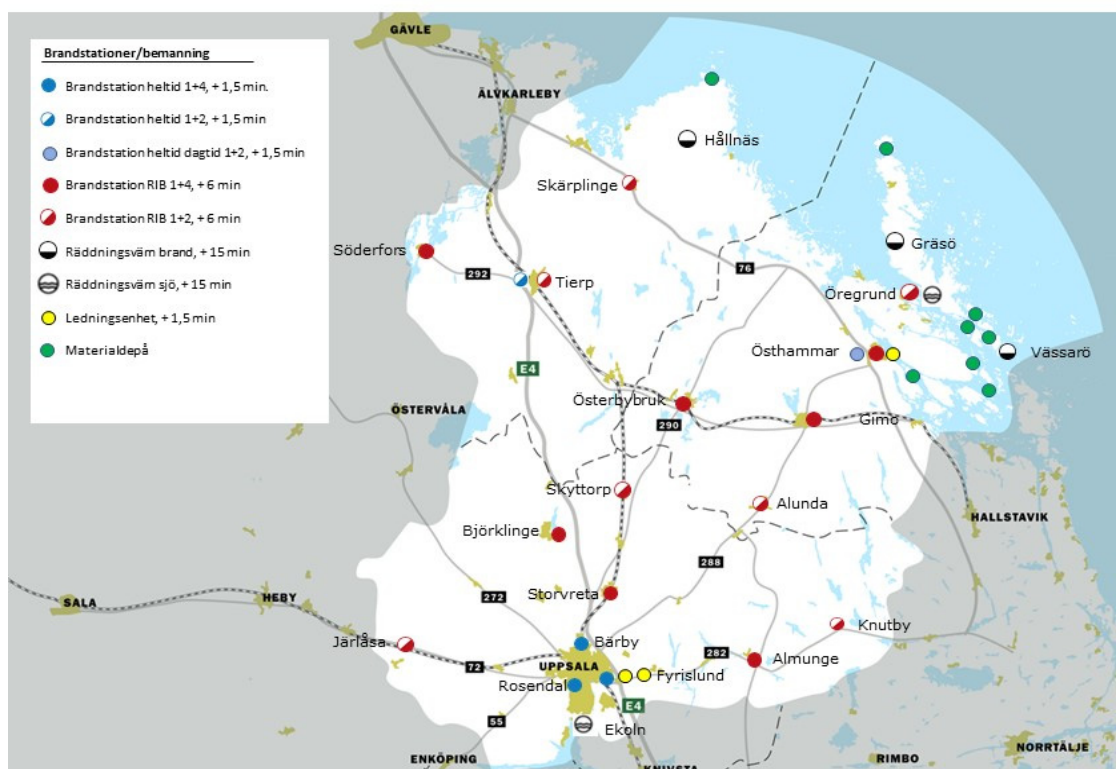
Räddningsnämnden hyr sina lokaler av den kommun där lokalen fysiskt är belägen. Det är respektive kommuns ansvar att det finns ändamålsenliga lokaler i sin egen kommun för räddningsnämndens verksamhet enligt det avtal om gemensam räddningsnämnd som Tierp, Uppsala och Östhammars kommuner tecknat. Vid ett upphörande av avtalet om gemensam räddningsnämnd upphör även alla hyresavtal att gälla mellan den gemensamma nämnden och respektive kommun.

Lokalerna består till största del av brandstationer. Räddningsnämnden hyr även administrativa lokaler, ett övningsfält, ett förråd, ett brandstationsmuseum och en räddningscentral (RC90). En del av räddningscentralen hyrs ut till SOS-Alarm AB.

Förteckning av hyresobjekt/hyresavtal:

Placering	Typ	Area	Kommun
Almunge	Brandstation	347	Uppsala
Alunda	Brandstation	322	Östhammar
Björklinge	Brandstation	332	Uppsala
Bärby	Brandstation Kontor	2 304	Uppsala
Fyrislund	Brandstation Kontor Övningsfält Kontor Räddningscentral	7 228	Uppsala
Gamla Uppsala	Brandstationsmuseum	194	Uppsala
Gimo	Brandstation	431	Östhammar
Hållnäs	Brandstation	200	Tierp
Järlåsa	Brandstation	325	Uppsala
Knutby	Brandstation	316	Uppsala
Rosendal	Brandstation Kontor	3 186	Uppsala
Skyttorp	Brandstation	253	Uppsala
Skärplinge	Brandstation	234	Tierp
Storvreta	Brandstation	325	Uppsala
Söderfors	Brandstation	605	Tierp
Tierp	Brandstation Kontor	1 788	Tierp
Vänge	Förråd	1 490	Uppsala
Öregrund	Brandstation	240	Östhammar
Österbybruk	Brandstation	496	Östhammar
Östhammar	Brandstation Kontor	1 445	Östhammar
Summa kvm		21 745	

Bilaga 3; Karta över brandstationernas placering

Totalt hyrs 19 brandstationer. Tre brandstationer har heltidspersonal, två stationer har både heltidspersonal och RiB-anställd personal och 12 har RiB-anställd personal. Kapaciteten av antal kontorsarbetsplatser bedöms till 74 i lokalerna belägna i Tierp, Uppsala och Östhammars tätorter. Arbetsplatserna används av brandförsvarets gemensamma administration, den förebyggande verksamheten, räddningstjänstverksamheten och av servicepersonal.

Bilaga 4; Avtalslängd och status

Placering	Typ	Avtal löper ut	Förlängs sedan med	Status 1-3	Kommun
Almunge	Brandstation	2021-12-31	3 år	3	Uppsala
Alunda	Brandstation	2020-12-31	3 år	1	Östhammar
Björklinge	Brandstation	2021-12-31	3 år	1	Uppsala
Bärby	Brandstation Kontor	2025-12-31	3 år	1	Uppsala
Fyrislund	Brandstation Kontor Övningsfält Kontor Räddningscentral	2025-12-31	3 år	1 2 1	Uppsala
Gamla Uppsala	Brandstations- museum	2021-12-31	3 år		Uppsala
Gimo	Brandstation		3 år	1	Östhammar
Hållnäs	Brandstation	2020-12-31	3 år	3	Tierp
Järlåsa	Brandstation	2021-12-31	3 år	1	Uppsala
Knutby	Brandstation	2021-12-31	3 år	3	Uppsala
Rosendal	Brandstation Kontor	2025-12-31	3 år	1	Uppsala
Skyttorp	Brandstation	2021-12-31	3 år	1	Uppsala
Skärplinge	Brandstation	2020-12-31	3 år	3	Tierp
Storvreta	Brandstation	2021-12-31	3 år	1	Uppsala
Söderfors	Brandstation	2020-12-31	3 år	3	Tierp
Tierp	Brandstation Kontor	2044-02-28	5 år	1	Tierp
Vänge	Förråd				Uppsala
Öregrund	Brandstation	2020-12-31	3 år	1	Östhammar
Österbybruk	Brandstation	2020-12-31	3 år	1	Östhammar
Östhammar	Brandstation Kontor	2020-12-31	3 år	3	Östhammar

Status:

1 God status. Inga större renoveringar behövs inom 15 år.

2 Medelgod status. Större renoveringar/ny station behövs från 5 till 15 år.

3 Dålig status. Större renoveringar/ny station behövs från 0 till 4 år.

Bilaga 5; Större pågående lokalförändringar

Almunge brandstation

Avtal om att ersätta befintlig brandstation med en ny brandstation tecknades mellan kommunerna 2016. Planeringsprocessen pågår och ny station beräknas vara klar 2022.

Östhammars brandstation

Ett avtal om att renovera och anpassa befintlig brandstation har tagits fram och beslut planeras till årsskiftet 2019/2020. Om beslut tas om en renovering beräknas denna vara klar under 2021.

Rosendals brandstation och Fyrislunds brandstation

Anpassning av lokaler på grund av att ett parkeringshus i Rosendal delvis byggs på mark som nu tillhör brandstationen.

Bilaga 6; Processbeskrivning, förändringar i lokalbeståndet

Planeringsprocessen

Brandförsvaret långsiktiga planering utgår huvudsakligen från de tre kommunernas handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst och kommunernas befolkningsprognoser.

Vid behov av att ersätta befintliga brandstationer, utökning av antalet brandstationer eller omfattande renoveringar skriver de tre ingående kommunerna ett tilläggsavtal till samarbetsavtalet där det framgår bedömd investeringskostnad, ökad hyreskostnad och hur hyreskostnaden ska fördelas mellan kommunerna. Kommunerna har valt att behålla den kostnadsfördelning som ligger i samarbetsavtalet för de kommande hyresökningar för planerade nybyggnationer för att få en enkel hantering av kostnadsfördelningen och att det över tid blir en tillräcklig rättvis kostnadsfördelning mellan kommunerna. Vid nybyggnation eller större renovering ansvarar sedan den kommun där brandstationen är belägen i för själva investeringen och handläggningen av nybyggnationen/renoveringen.

Genomförandeprocessen

Processen för genomförande av ny-, om- och tillbyggnadsprojekt delas upp i tre skeden: utredningsskede, beslutsskede och genomförandeskede. Utredningsskedet avslutas med beslut i räddningsnämnden om behovet av ny-, om- eller tillbyggnad.

Vid behov av ny-, om- eller tillbyggnad till större belopp föreslår räddningsnämnden de tre ingående kommunerna att besluta om ny-, om- eller tillbyggnaden. Beslutskedet avslutas med beslut i de tre kommunerna genom att kommunerna tecknar ett tilläggsavtal.

Genomförandeskedet ansvarar sedan den kommun där lokalen är fysiskt belägen i för, med bistånd av brandförsvaret.

Bilaga 7; Lokalernas standard

Vissa lokaler bedöms behöva underhållas eller ersättas med nya lokaler inom 1-4 år, se tabell "Avtalslängd och status".

Bilaga 8; Generella inriktningar för utformning av lokaler

Huvudprincipen är att lokalerna ska underlätta för personalen att utföra sina arbetsuppgifter. Vid ombyggnad, nybyggnad och övriga anpassningar av fastigheter där brandförsvaret bedriver verksamhet gäller, förutom gällande lag- och myndighetskrav, följande övergripande inriktningar:

- Brandstationerna ska vara anpassade till återuppbyggnaden av det civila försvaret och ska kunna fungera under höjd beredskap och krig.
- Brandstationerna ska så långt som möjligt i sitt utförande signalera öppenhet och vara inbjudande för besök.
- Möjligheten till sambruk med andra myndigheter och annan offentlig verksamhet ska beaktas vid alla ny/om och tillbyggnationer, och sambruk är något som brandförsvaret generellt är positiv till.
- Brandstationerna ska endast dimensioneras för att tillgodose verksamhetens krav och behov.
- Lokalerna ska utformas så de främjar mångfald och en jämställd arbetsplats.
- En bra arbetsmiljö som minimerar risk för arbetsskador och ohälsa.
- Minimera lokalytorna och byggkostnaderna.
- Stationerna ska i möjligaste mån byggas så att framtida expansion är möjlig, till exempel med en ny port.
- Den fysiska placeringen ska bedömas utifrån nuvarande infrastruktur och hur infrastrukturen i framtiden kan se ut.

Brandstationernas och verksamhetslokalernas placering

RIB-stationers placering avgörs av riskbild, anspänningstid samt rekryteringsmöjligheter.

Heltidsstationernas placering avgörs primärt av riskbild.

Kontorslokalerna behöver vara belägna vid brandstationerna för att möjliggöra den operativa roll som de flesta anställda har och som kräver omedelbar tillgång till materiel och fordon.

Lokaler avsedda för förråd och utryckningsmateriel behöver till största del vara belägna vid brandstationerna för snabb tillgänglighet och underhåll av materielen.

Uppmärkning och skyltning och utvändig miljö

Skyltning

Brandstationerna ska normalt enbart utmärkas med brandförsvarets logga (bakgrundsbelyst brandkårsstjärna på röd botten), samt i förekommande fall separat skylt med texten ”BRANDSTATION”.

Flaggor

Flaggstång ska finnas på heltidsstationer, och flaggning görs normalt med brandförsvarets flagga som är utformad med brandförsvarets stjärna på röd botten. Personal på respektive station ansvarar för att flaggning sker på officiella flaggdagar eller annan beslutad anledning. På RIB-stationer ska det inte finnas flaggstänger.

Trafikreglering

Rödljus för trafikreglering av utryckningsutfart ska finnas där behov föreligger och bedöms från fall till fall. Trafikregleringen sker normalt med manuell knapptryckning (drag i snöre) eller liknande. Tidsintervall bedöms för varje enskild plats.

Parkeringsplatser

Parkeringsmöjligheter ska finnas uppmärkt för besökande samt personal. På arbetsplatser för heltidsanställd personal finns elplintar för motorvärmare. Elplintar för laddning av elbilar ska eftersträvas där så är möjligt.

Skalskydd och övervakning

Skyddsklass

Så hög skyddsklass som möjligt utifrån de lokala förutsättningarna.

Inbrottslarm

Alla brandstationerna ska förses med inbrottslarm.

Inpasseringssystem

Succesiv övergång till inpassering med personlig tagg sker på samtliga stationer.

Entré

I de fall det är möjligt ska entré vara öppen dagtid mellan 08-17. Fjärröppning av entré förekommer.

Stängsel

Behov av stängsel avgörs från fall till fall.

Jämställdhet

Att öka jämställdhet och mångfald har i många år varit en målsättning för brandförsvaret. Antalet anställda kvinnor ökar inom brandförsvaret och förutspås öka. Likvärdiga förutsättningar för kvinnor och män är en självklarhet och ska prioriteras. Principen för fysisk planering är att det ska vara likvärdiga förutsättningar för alla.

Toaletter

Samtliga toaletter ska vara tillgängliga för kvinnor och män (könsneutrala) exklusive toaletter i omklädningsrum. Det betyder att det ska finnas nödvändig utrustning för personlig hygien på alla toaletter.

Omlädningsrum och dusch

Följande prioritetsordning ska gälla för dusch- och omlädningsrum. Vid ombyggnad i befintliga lokaler ska prioriteringen ske utifrån en ekonomisk rimlighetsbedömning.

1. Könsneutrala dusch- och omlädningsrum där ombyte och dusch sker i individuella bås.
2. Dam- och herromklädning vägg i vägg med överhörning mellan rummen.
3. Helt separata omlädningsrum med likvärdig standard för dam och herr.

Skåp för kläder ska finnas i separata utrymmen, gemensamma utrymmen eller i omlädningsrum.

Bastu

Där förutsättningar finns inom befintliga lokaler ska det finnas bastu för värmeträning och rengöring. Gemensam bastu för kvinnor och män kan förekomma men lokala förhållningsregler ska finnas. Ingång till gemensam bastu ska ske från gemensamt utrymme alternativt från både kvinnor och mäns omlädningsrum.

Fysisk arbetsmiljö

Forskning visar att gruppen brandmän löper ökad risk att drabbas av allvarliga sjukdomar i jämförelse med den övriga befolkningen. Brandmän utsätts för obekanta kemiska föreningar i samband med bränder vilket också gör att kläder och utrustning blir kontaminerade. Anpassningar av tvättmöjligheter för kläder och materiel kan tillsammans med nya rutiner minska riskerna. Samtliga brandstationer med heltidsanställd personal har möjligheten till separat hantering av kontaminerade larmställ. För stationer med beredskapspersonal hänvisas larmställstvätt till någon heltidsstation. För att förbättra arbetsmiljön behöver lokalerna kontinuerlig anpassas när ny förbättrad teknik finns för hantering av utrustning och materiel som exempelvis slang och rökskydd.

För den fysiska arbetsmiljön eftersträvas alltid att följa de standarder/krav/normer som gäller för arbetslivet. Avgasutsug eller motsvarande anordning från fordon ska finnas i vagnhall, av modell plåtkåpor, om inte fordon föranleder andra lösningar.

Temperatur

En så jämn innetemperatur som möjligt eftersträvas i våra lokaler, oavsett årstid. Riktvärde är en minitemperatur på 20 grader C och maxtemperatur på 25 grader C för lokaler med stadigvarande vistelse. Periodvisa temperaturavvikelser kan accepteras.

Tvättstugor för kläder

Som utgångspunkt gäller konceptet Friska Brandmän. Konceptet är lika viktigt för servicepersonal som för uttryckande personal. I dagsläget arbetas det för att heltidsstationerna ska ha tillgång till barriärtvättmaskiner, med separata utrymmen för smutsig respektive ren tvätt. På RiB-stationerna ska det finnas traditionell tvättstuga som kombineras med larmställ i reserv. Kontaminerad utrustning (kläder) skickas till någon heltidsstation för tvätt.